

I

Înainte de a ajunge în sufragerie, Sanda îl opri, apucându-i brațul. Era cel dintâi gest familiar pe care îl făcea în aceste trei zile de când se aflau împreună la Z.

– Știi că a mai venit un musafir, un profesor?

Egor îi privi ochii prin semiîntunericul odăii. Sclipeau. „Poate mă încurajează“, își spuse, și se apropie, încercând să-i prindă mijlocul. Dar fata se smuci și, din câțiva pași, deschise ușa sufrageriei. Egor își corectă ținuta și rămase în prag. Ardea aceeași lampă cu sita albă, orbitoare; o lumină prea tare, artificială, stridentă. Zâmbetul d-nei Moscu părea acum mai obosit. (Zâmbetul pe care Egor se obișnuise să-l ghicească înainte chiar de a-i vedea fața...)

– ...Acesta este d-l Egor Pașchievici, îl prezentă solemn d-na Moscu, întinzând moale brațul spre ușă. Are un nume ciudat, adăugă ea, dar e român pe de-a-ntregul... E pictor și ne face cinstea de a locui cu noi...

Egor se înclină, încercând să spună câteva cuvinte măgulitoare. D-na Moscu își retrase brațul și-l îndreptă, cu mai multă emoție, spre noul-venit. Avea atât de rar prilejul să facă prezentări bogate, solemne...

– Domnul profesor universitar Nazarie, o glorie a științei românești, continuă ea.

Egor se îndreptă cu pas hotărât către profesor și îi apucă mâna.

– Sunt numai un neînsemnat asistent, stimată doamnă, șopti d-l Nazarie, încercând să-i mai rețină o clipă privirile. Atât de neînsemnat...

Dar d-na Moscu se așezase extenuată pe scaun. Profesorul rămase uluit lângă ea, cu fraza nesfârșită. Îi era teamă să se întoarcă spre ceilalți; teamă, nu cumva să pară ridicol sau ofensat. Câteva clipe nu știu ce să facă. Dar se hotărî și se așeză pe scaunul din stânga d-nei Moscu.

– Scaunul acesta e ocupat, îi șopti Simina. Eu mănânc întotdeauna lângă mama.

D-l Nazarie se ridică brusc și se lipi de perete. Egor și Sanda se apropiară de el, zâmbind încurcați. Nu trebuie să țină seama de glumele Siminei. E o fetiță capricioasă. Și, de altfel, asta e cea mai mare bucurie a ei: să stea lângă maică-sa, chiar când sunt musafiri.

– Are numai nouă ani, adăugă Sanda.

D-na Moscu îi privise tot timpul zâmbind, parcă s-ar fi rugat să fie iertată că nu ia parte la discuție. Bănuiește cât de interesantă poate fi o asemenea discuție – interesantă, savantă, instructivă –, dar e prea obosită ca s-o urmărească. Doamna Moscu, firește, nu auzise nici un cuvânt; sunetele trecuseră alături de urechile ei, fără rezistențe, fără urme.

Egor conduse pe d-l Nazarie spre capătul mesei, indicându-i un scaun alături de Sanda. „Ce stranie și neînțeleasă oboseală“, gândi pictorul privind încă o dată fața doamnei Moscu.

– Nu știu cum să vă mulțumesc, îngână profesorul așezându-se. Îmi dau seama că am jignit un copil. Și este un copil ca un înger..

Întoarse capul și aruncă Siminei cele mai calde priviri. D-l Nazarie era un bărbat încă destul de tânăr, nu împlinise nici patruzeci de ani, și privirile îndreptate spre Simina încercau să poarte o dragoste totodată protectoare și lingușitoare. Obrazul lui curat și neutru, de bărbat învățat, se luminase din cale afară. Zâmbea Siminei cu toată gura deschisă. Simina îi susținu privirea cu o siguranță ironică, mușcătoare. Câteva clipe îl privi în adâncul ochilor, apoi duse șervetul la gură, își șterse un foarte ușor zâmbet și întoarse încet capul către maică-sa.

– Sunteți desigur venit pentru săpături? întrebă brusc Egor.

Profesorul era încă intimidat și fu cu atât mai recunoscător lui Egor că îi dădea prilejul să vorbească despre meseria și pasiunea lui.

– Da, domnul meu, răspunse vioi, înghițind aer. Cum îi spuneam și doamnei, am reluat în vara aceasta săpăturile de la Bălănoaia. E un nume care poate nu vă amintește prea multe lucruri, dar stațiunea protoistorică de la Bălănoaia are oarecare însemnătate pentru noi, românii. S-a găsit acolo un *lébes* celebru, un mare bazin ionian, în care, după cum știți, se aducea carnea la ospete...

Amintirea acestui *lébes*, pe care îl cercetase cu de-amănuntul, a fost o imagine stenică pentru d-l Nazarie. Cu vervă și cu oarecare melancolie, evocă ospetele de atunci. Nu erau ospete barbare, groțești.

– ...Căci, cum îi spuneam și doamnei, toată câmpia aceasta a Dunării de Jos, în special aici, în nordul Giurgiuului, a cunoscut odinioară, prin veacul V înainte de Christos, o înfloritoare civilizație greco-traco-scitică...

Vorba îi dăduse curaj. Privi din nou, insistent, spre doamna Moscu, dar nu întâlni decât același zâmbet stins, aceeași față neatentă.

– Bălănoaia, *maman*, îi atrase atenția Sanda, aproape strigând, pe deasupra mesei. D-l profesor face săpături arheologice la Bălănoaia...

D-l Nazarie se intimidă din nou auzindu-și numele, trezindu-se brusc obiectul atenției generale. Încercă să se apere cu mâna, să scuze mai ales tăria glasului cu care Sanda strigase pe maică-sa. D-na Moscu părea că se deșteaptă dintr-o amorțire împletită cu somn. Dar deșteptarea fusese reală; pentru câteva clipe, își recăpătă frăgezimea obrazului, mândria frunții ei pure și netede.

– Bălănoaia, vorbi ea, acolo a avut moșie un străbun de-al nostru.

– Și tanti Christina, spuse repede Simina.

– Și ea, întări cu vioiciune d-na Moscu.

Sanda privi încruntându-se către sora cea mică. Dar Simina plecă ochii în farfurie, smerită și cuminte. În bătaia puternică a lămpii, bucele ei negre își pierdeau tăria și lu-

ciul, asemenea argintului vechi. „Dar ce frunte calmă, ce obraji de păpușă!“ se miră Egor. Nu-ți puteai desprinde ochii de pe chipul ei. Trăsăturile aveau o perfecțiune precococe, o frumusețe înmărmuritoare. Egor simți că, alături de el, d-l Nazarie o privește cu o egală încântare.

– Nu suntem prea vorbăreți astăzi, când am rămas singuri, spuse Sanda adresându-se mai mult lui Egor.

Pictorul înțelese glasul acesta care voia să-l ispitească, necăjindu-l. Se smulse din torpoarea cu care privise pe Simina și voi să înceapă o anecdotă galantă, pe care o spusese întotdeauna cu succes în familii. „Suntem tăcuți, pentru că suntem inteligenți: ca amicul meu Jean“... ar fi povestit Egor. Dar d-l Nazarie începu înaintea lui:

– Aveți probabil mulți invitați, toată vara, aici la moșie...

Vorbi câteva minute în șir, pe nerăsuflăte, parcă i-ar fi fost teamă să se oprească, să nu-l înghită cumva tăcerea. Vorbi despre săpături, despre sărăcia de la Muzeul de Antichități, despre frumusețea acestor câmpii dunărene. Egor privea câteodată, pe furiș, spre d-na Moscu. Asculta ca vrăjtită, dar pictorul își dădea prea bine seama că nu aude un cuvânt. Sanda profită de o pauză a d-lui Nazarie și spuse tare:

– *Maman*, se răcește friptura...

– Ce lucruri interesante ne spune domnul profesor! șopti d-na Moscu.

Începu apoi să mănânce cu obișnuita ei poftă, cu fruntea puțin plecată deasupra farfuriei, fără să privească pe nimeni.

De altfel, era singura care mânca. Ceilalți abia se atinseseră de friptură. D-l Nazarie, înfometat de drum, nu izbutise să mănânce mai mult de jumătate. Friptura avea un miros greșos de vită.

Sanda chemă cu un gest scurt, de stăpână, jupâneasa care aștepta cuminte lângă ușă.

– Ți-am spus să nu mai cumperi carne de berbec, vorbi ea cu o ascunsă mânie.

– N-am mai găsit nici o pasere, domnișoară, se apăără femeia. Care au fost le-am tăiat ieri și alaltăieri. Care n-au

murit... Mai era o găscă, dar am găsit-o și pe ea moartă, azidimineată.

– De ce n-ai cumpărat din sat? întrebă Sanda mai mânănoasă.

– N-a vrut nimeni să-mi vândă, răspunse prompt jupâneasa. N-a vrut sau n-a avut, adăugă ea cu înțeles.

Sanda roși, făcu semn femeii să ridice farfuriile. D-na Moscu își terminase friptura.

– Ce frumoase lucruri ne-a spus domnul profesor despre Bălănoaia! începu ea cu un glas puțin cântat. Atâția idoli în pământ, atâtea scule de aur...

Profesorul se codi.

– Cele de aur se găsesc mai rar, o întrerupse el. Nici n-au prea fost prin acele timpuri. Erau pe aici civilizații țărănești, sate înfloritoare, dar sate. Aurul se afla mai mult în porturile grecești...

– Se găsea și aur, scule de aur vechi, pe vremuri, continuă d-na Moscu.

– Și tanti Christina avea, șopti Simina.

– Tu de unde știi? o întrebă, certând-o, Sanda. De ce nu te-astâmperi?!

– Mama mi-a spus, vorbi Simina dezghețat. Și doica.

– Doica ar trebui să nu-ți mai umple capul cu povești, adăugă Sanda aspră. Crești mare acum, nu mai poți crede în basme și năzbâții...

Sanda își privi sora cu un foarte ușor zâmbet, disprețuitor și indiferent în același timp. Își întoarse apoi ochii spre Egor și-l cântări cu gravitate; parcă s-ar fi întrebat dacă crede și el același lucru, dacă poate fi și el tot atât de naiv...

Conversația tânjea din nou. D-l Nazarie se plecă spre Egor.

– Ce minunată idee ați avut să vă întoarceți la aceste câmpii dunărene, vorbi el. Cred că nimeni n-a încercat încă să picteze asemenea locuri; ți se par la început deznădăjduite, pustii, bătute prea mult de soare și apoi îți dai seama de fecunditatea lor înspăimântătoare, de farmecul lor...

Vorbise cu sinceritate, avântat. Egor îl privi uluit. I se păruse, în primele minute, un biet savant morocănos și

timid. Dar mâinile domnului Nazarie se mișcau cu o grație desăvârșită; și cuvintele pe care le spunea aveau o sevă proprie, o prospețime ciudată. Pare că le pronunța altfel, mai adânci, mai pline.

– D-l Pașchievici este un mare artist, dar este în același timp un mare leneș, interveni Sanda. Stă de trei zile cu noi și nici nu și-a deschis paleta...

– Aș putea înțelege în mai multe feluri amicala d-stră observație, spuse galant Egor. Aș putea crede, bunăoară, că sunteți nerăbdătoare să mă vedeți lucrând, ca să puteți nădăjdui într-o mai repede plecare a mea...

Sanda îi întoarse zâmbetul, încurajându-l. Egor înțelese precis toate acele nuanțe de glumă, de grație și capriciu, care trădează nerăbdarea, ispita, chemările. „Sanda este în orice caz superbă“, își spuse el, deși nu îi înțelegea deloc purtarea în aceste trei zile. Cât de mult se deosibea de domnișoara frivolă de la București, care îl ademenea cu atâta curaj și îi strânsese cu atâta bucurie mâna când primise să vină la Z, pentru o lună întregă. Poate se teme de ceva, se teme de invitați, se consolase Egor în prima seară.

– ...Adevărul este că nu mă simt bun de nimic deocamdată, continuă el întorcând capul către d-l Nazarie. În nici un caz de pictură. Poate începutul acesta de toamnă, care seamănă mai mult cu un miez de vară, mă obosește...

– Eu l-aș scuza mai bine dacă m-ar ruga, spuse Sanda, începând să râdă. Am avut trei zile prea zgomotoase, cu prea mulți prietini, asta a fost. De mâine va putea lucra; am rămas singuri...

Egor începu să se joace cu cuțitul. Trebuia să strângă ceva rece și tare în mână, să-și strivească nerăbdarea.

– ...Și eu voi trăi nesimțit, adăugă d-l Nazarie. Mă veți vedea numai aici, între d-stră...

Cu mâna făcu un ocol pripit al mesei. D-na Moscu îi mulțumi, absentă.

– E o mare cinste să vă avem printre noi, începu ea, recăpătându-și subit un glas mult mai sigur și mai puternic. Sunteți o mândrie a științei românești...

Se vedea că îi plac mult cuvintele acestea, pentru că le repeta cu fervoare. Egor privea în jos, strângând, mai moale, cuțitul. Pe sub gene, Sanda îi urmărea gesturile. „Cine știe ce crede despre mama“, își spuse, înfuriindu-se deodată.

– Doamnă, întrerupse uluit d-l Nazarie, laudele domniei voastre se adresează fără îndoială învățătorului meu, marele Vasile Pârvan. El a fost într-adevăr o culme, o mândrie a noastră, un geniu românesc...

Aștepta de mult un asemenea prilej: să vorbească, să spună lucruri depărtate de această masă ciudată, de aceste gazde neînțelese. Vorbi cu însuflețire și evlavie despre Pârvan. De la el a învățat meșteșugul săpăturilor. El, premergătorul, a dovedit că cea mai mare mândrie a pământului românesc e preistoria și protoistoria. Și farmecul săpăturilor, viața de cort, tresărirea în fața fiecărui obiect găsit.

– ...Un pieptene de fier, un cui, un fragment de oală, continua d-l Nazarie, toate lucrurile acestea sărăcăcioase și neutre, pe care un drumeț nici nu le-ar ridica din țărână, au pentru noi mai mult farmec decât cea mai frumoasă carte și, poate, chiar cea mai frumoasă femeie...

Sanda căută ochii lui Egor zâmbind, așteptând un zâmbet ironic. Dar pictorul asculta cu respect, cu simpatie.

– Un pieptene de fier îți descopere câteodată o civilizație, adăugă d-l Nazarie, adresându-se din nou către d-na Moscu.

Se opri însă brusc în mijlocul frazei, parcă și-ar fi pierdut răsuflarea. Privea țeapăn către d-na Moscu. Îi era teamă să-și închidă ochii. Ar fi întâlnit, poate, o nălucire mai înspăimântătoare înapoia pleoapelor.

– Cine bea cafea?! întrebă în acea clipă Sanda, ridicându-se de la masă cu zgomot.

D-l Nazarie începu să-și simtă nădușeala rece pe umeri, pe piept, de-a lungul brațelor. Ca și cum ar fi pătruns lent într-o zonă umedă și înghețată. „Sunt foarte obosit“, își spuse el, apucându-și strâns mâinile una de alta. Se întoarse spre Egor. I se păru destul de neînțeles gestul lui: zâmbea, cu două degete ridicate în sus, parcă ar fi fost într-o clasă...

– Beți și d-stră, domnule profesor? îl întrebă Sanda.

– Bucuros, bucuros... răspunse d-l Nazarie.

De-abia când văzu ceștile cu cafea pe masă, înțelese ce l-a întreat Sanda și se liniști pe deplin. Tot atunci mai privi o dată, fără teamă, spre d-na Moscu. Gazda plecase fruntea și și-o rezema în palma dreaptă. Nu mai vorbea nimeni la masă. Întâlni însă fața Siminei, întoarsă spre el. Îl privea cu multă mirare, cu neîncredere chiar. Parcă se trudea să descifreze o taină. Era o preocupare adâncă, nemulțumită, dincolo de copilărie.

II

D-l Nazarie deschise cu multă băgare de seamă ușa. Găsi pe săliță o lampă cu gaz, cu flacăra scăzută. O desprinse din perete și începu să pășească atent, silindu-se să nu facă zgomot. Podelele de lemn, vopsite vișiniu, trosneau totuși, chiar și acolo unde erau acoperite cu covoare. „Ce Dumnezeu ne-au dat camere atât de depărtate!“ își spuse, puțin enervat, d-l Nazarie. Nu-i era frică, dar avea mult de umblat până la camera lui Egor; trebuia să treacă prin fața multor uși, fără să știe dacă se află cineva în cameră, dacă deranjează pe cineva. Pe de altă parte, camerele acelea – dacă ar fi fost într-adevăr goale – ar fi dat un aer pustiu coridorului; lucru la care d-l Nazarie nici nu voi să se gândească.

Odaia lui Egor se afla tocmai la capăt. Ciocăni de câteva ori, cu bucurie.

– Nădăjduiesc că nu te deranjez prea mult, spuse deschizând ușa. Nu mi-e deloc somn...

– Nici mie, răspunse Egor, ridicându-se de pe canapea.

Era o odaie mare, spațioasă, cu un balcon care se deschidea în parc. Patul, de lemn vechi, era așezat într-un colț. Un dulap, un lavoar, o canapea, un birou elegant, două scaune și un *chaise-longue* alcătuiau restul mobilei. Odaia era totuși atât de mare, încât părea simplul mobilată. Obiec-

tele se aflau prea depărtate unele de altele. Te puteai mișca în voie.

– Îmi face o deosebită plăcere, adăugă Egor. Mă întrebam cu ce să-mi omor insomnia. Nu prea mi-am adus cărți. Credeam că am să lucrez mult ziua...

Își lăsa gândul nespuz: „credeam, mai ales, că serile le voi putea petrece cu Sanda“...

– E prima noapte când mă urc atât de devreme în camera mea, continuă Egor. Până acum, rămâneam târziu de tot în parc; erau mulți invitați, mult tineret. Dar cred că o oboseau prea mult pe d-na Moscu... D-voastră nu fumați? întrebă îndreptându-se cu tabachera deschisă spre d-l Nazarie.

– Mulțumesc, nu. Dar voiam să te întreb, toate camerele astea de lângă noi sunt nelocuite?

– Așa cred, răspunse zâmbind Egor. Aici au stat musafirii; un etaj întreg pentru musafiri. Și jos cred că tot goale sunt camerele. D-na Moscu locuiește în cealaltă parte a casei, cu domnișoarele...

Rămase pe gânduri. Își aprinse țigara și se așeză pe scaun în fața profesorului. Tăcură amândoi.

– Splendidă noapte! spuse târziu d-l Nazarie, ridicând fruntea spre balcon.

Din întunec se desprindeau acum contururi mari, încă nesigure, de arbori. Egor întoarse și el capul. Într-adevăr, splendidă noapte. Dar să spui „noapte bună“ oaspeților de la 9 jumătate și să te retragi o dată cu mama, ca o fetiță cuminte...

– Dacă stai mult timp nemișcat, adăugă d-l Nazarie, și aspiți lent, fără să te grăbești, simți Dunărea... Eu o simt...

– Trebuie să fie totuși foarte departe, spuse Egor.

– Vreo treizeci de kilometri. Poate mai puțin. Dar e aceeași noapte, asta o simți repede...

D-l Nazarie se ridică și se apropie de balcon. Nu, n-are să fie lună decât peste câteva zile, își dete seama îndată ce se lovi de întunec.

– Este și același văzduh, adăugă el răsturnându-și încet capul și sorbind aerul cu toată gura. D-ta n-ai stat pe lângă

Dunăre pesemne. Altminteri, rareori se-ntâmplă să-ți scape mireasma aceasta. Eu simt Dunărea și pe Bărăgan.

Celălalt începu să râdă.

– Nu e prea mult spus, pe Bărăgan?!

– Nu, nu, explică d-l Nazarie. Căci nu e un miros de apă, nu e un văzduh umed. E mai mult un miros lănced, care aduce cu lutul și cu unele plante cu scaieți...

– E destul de vag, îl întrerupse Egor zâmbind.

– Dar îl recunoști repede, oriunde te-ai afla, continuă d-l Nazarie. Uneori ți se pare că au putrezit foarte departe păduri întregi, ca să-ți poată aduce vântul un asemenea miros complex și elementar totodată. Odinioară erau păduri pe aproape. Era Teleormanul.

– Și parcul acesta pare a fi bătrân, spuse Egor întinzând brațul peste balcon.

D-l Nazarie îl privi blând, fără să-și poată ascunde un zâmbet disprețuitor.

– Tot ce vezi d-ta aici, vorbi el, n-are mai mult de o sută de ani. Salcâmi... Arbore de om sărac. Dacă vezi, pe ici, pe colo, câte un ulm.

Începu să vorbească pasionat despre păduri și arbori.

– Să nu te miri, spuse deodată, întrerupându-și discursul și punându-și mâna pe umărul lui Egor. A trebuit să învăț toate acestea de la oameni, din cărți, de la învățați, cum s-a putut. Pentru săpături, se-nțelege; trebuia să știu până în ce loc se puteau așeza oamenii mei, sciții, geții și cei care-au mai fost...

– Pe aici probabil nu prea se găsesc urme, spuse Egor, încercând să abată discuția către preistorie.

– S-ar putea găsi și pe aici, vorbi modest d-l Nazarie. Pe undeva tot au fost drumuri, chiar și sate în marginea pădurilor. Prin apropierea văilor, mai ales... Dar, oricum, locurile unde au fost păduri sute de ani de-a rândul sunt locuri vrăjite. Asta e adevărat...

Se opri și începu să soarbă iar aerul, plecându-și încet întreg trupul peste balcon, în noapte.

– Ce bucurie îmi face de câte ori recunosc Dunărea, chiar prin locurile acestea, continuă el cu un glas mai scă-

zut. E o altă vrajă, o vrajă ușor de primit, care nu te sperie. Oamenii de lângă fluvii sunt și mai înțelepți, și mai curajoși; aventura a plecat și de aici, nu numai de pe țărmul mărilor... Dar, vezi d-ta, pădurea te sperie, te înnebunește...

Egor începu să râdă. Făcu un pas în odaie. Lumina lămpii îi cuprinse din nou întreaga figură.

– Firește, nu e greu de înțeles, continuă d-l Nazarie. Pădurea te sperie chiar pe d-ta, care ești tânăr luminat, fără superstiții. E o groază de care nu scapă nimeni. Prea multe vieți vegetale și prea seamănă mult arborii bătrâni cu oamenii, cu trupuri omenești mai ales...

– Să nu crezi că m-am depărtat de fereastră pentru că mi-a fost frică, spuse Egor. M-am depărtat pentru că voiam să-mi aprind o țigară. Acum viu din nou lângă d-ta...

– Nu e nevoie. Te cred. Nu-ți poate fi frică chiar de un parc de salcâmi, spuse d-l Nazarie întorcându-se în cameră și așezându-se pe canapea. Dar ce ți-am spus eu e adevărat. Dacă n-ar fi fost Dunărea, oamenii din părțile acestea ar fi înnebunit. Oamenii de acum două-trei mii de ani, se-nțelege...

Egor îl privea cu multă mirare. „E din ce în ce mai interesant profesorul. Încă două ceasuri, și-mi va recita poezii cu capete de morți“...

– Uitam să te întreb, începu din nou d-l Nazarie. Cunoști de mult pe gazda noastră?

– Cunosc numai pe duduia Sanda și încă nu prea de mult, de vreo doi ani. Avem câțiva prieteni comuni. Pe d-na Moscu am cunoscut-o numai când am venit aici, acum câteva zile.

– Mi se pare foarte obosită, spuse d-l Nazarie.

Egor clătină din cap. Era totuși amuzantă seriozitatea cu care vorbea profesorul; parcă i-ar fi comunicat o taină, o observație pe care numai el ar fi putut-o face. „Îmi spune asta tocmai mie, care mă trudesc de atâtea zile să-i memoriez zâmbetul...“

– Eu am căzut aici oarecum din întâmplare, adăugă d-l Nazarie. Am fost invitat prin prefect; pare a fi un prieten vechi al familiei. Dar am început să mă simt prost; oare nu-i

deranjăm noi?! Am impresia că d-na Moscu e destul de bolnavă...

Egor vorbi ca și cum s-ar fi scuzat: nici el n-a voit să rămână mai mult, dându-și seama din prima zi cât de obosită e gazda. Dar ceilalți musafiri nu păreau prea impresionați de slăbiciunea d-nei Moscu. Poate o cunoșteau mai demult și se obișnuiseră cu ea. Sau poate nici boala nu e atât de gravă; câteodată, mai ales dimineața, d-na Moscu urmărește cu vioiciune orice discuție.

– Parcă puterile ei se duc o dată cu ale soarelui, adăugă Egor cu oarecare solemnitate, după o scurtă pauză. Seara e foarte obosită; uneori cade într-o letargie cu atât mai stranie, cu cât își păstrează același zâmbet și chiar aceeași mască.

D-l Nazarie vedea foarte clar ochii ei larg deschiși, cu pupilele reci, inteligente; vedea de asemenea zâmbetul care îi lumina toată fața și care te putea păcăli atât de bine. Nu, pictorul se înșală vorbind de masca d-nei Moscu; nu e o mască, e o figură vie, concentrată, foarte atentă chiar; în orice caz, zâmbetul o face prezentă, ca și cum te-ar asculta cu toată ființa, ar fi vrăjită de cuvintele pe care le rostești. La început, o asemenea atenție aproape te intimidează, te face să roșești. Îți dai însă repede seama că n-a ascultat nimic, că poate nici nu ți-a auzit cuvintele. Ți-a urmărit tot timpul gesturile, buzele ți le-a văzut vorbind și știe când să te întrerupă.

– Asta e extraordinar! spuse d-l Nazarie continuându-și gândul. Știe când să te întrerupă, când să-ți spună câte un cuvânt, ca să-ți amintească de ea, să nu te turbure din caleafară tăcerea ei...

Egor îl asculta cu mai multă mirare ca la început. Încă nu se obișnuise să-l socotească prea inteligent și cu atât mai puțin sensibil. „Are virtuți de artist, își spuse. Și cu toate acestea e atât de timid, atât de necioplit“...

– Nu cumva exagerăm puțin? întrebă el, ridicându-se de pe scaun și începând să se plimbe prin odaie. Poate că nu e decât o extenuare cronică, dacă există cumva un asemenea termen.

– Nu există, spuse d-l Nazarie, dând, fără să vrea, cuvintelor o nuanță ironică. O extenuare cronică, asta ar însemna un fel de moarte oprită pe loc...

Nu-i plăcură ultimele cuvinte și se ridică și el de pe canapea, încercând să se plimbe. Simți aceeași stupidă sudoare rece în spate. Privi încruntat spre canapea, ca și cum ar fi vrut să se convingă de realitatea ei modestă, de indiferența ei fizică. O privi încruntat, furios mai mult pe sine, pe nervii săi cu închipuiri copilărești.

– În orice caz, vorbi Egor la capătul celălalt al camerei, exagerăm și noi; suntem prea sensibili. Nu vezi cum se poartă cu ea copiii, mai ales fetița cea mică?

Se opri lângă ușă, parcă ar fi ascultat ceva. Vreo slugă care încercă ușile, să vadă dacă sunt încuiate, sau caută ceva pe coridor. Ce pas atent, ușor, și cu atât mai plicticos cu cât mai mult îl ghicești decât îl auzi. Acum o foarte ușoară trosnitură de podea; și apoi aștepți, și nu se mai aude nimic câteva clipe, câteva clipe foarte lungi. Sluga pășește cu răsufierea ținută, în vârful picioarelor, să nu te trezească din somn. „Țărani idioti, își spuse Egor exasperat că zgomotul pierise; mai bine ar călca de-a binelea, să-l auzi tot timpul.“

– Mi s-a părut că umblă cineva pe coridor, vorbi Egor începând iar să se plimbe. Măine am să pun la ușa mea un anunț: „Rog călcați cu toată talpa pe coridor“. Altminteri, te enervează; parcă ai aștepta să te calce hoții... E drept că hoții n-ar putea pătrunde atât de ușor până aici, adăugă el râzând. Dar oricum, e enervant...

D-l Nazarie se apropiase de balcon. Își apleca din nou capul în întunec.

– Noaptea au rămas tot atât de calde, spuse Egor. Am fi putut sta în parc, în loc să ne închidem aici...

Observă că profesorul nu-i răspunde și se trase încet în cameră. „E gânditor, filozofează poate despre Dunăre, își spuse Egor înveselit deodată. Dar, în fond, ce afirmă el nu e lipsit de oarecare logică; un fluviu, o apă mare, cu malurile largi, primitoare“ ... Văzu în acea clipă cât e de frumoasă Dunărea, cât e ea de sigură, de bărbătească. Ar fi vrut să fie departe; să se afle, de pildă, pe puntea unui iaht care suie

încet apele fluviului, întins pe un *chaise-longue*, ascultând radio sau înconjurat de oameni tineri. Te plictisești repede fără tineret, fără zgomote în jurul tău. Viață, prezentă; fără asta... Întoarse capul, enervat. I se părea că nu e singur în odaie, că îl privește cineva insistent; simțise cu precizie sfredelul unei priviri înapoia lui, și asemenea senzații îl plictiseau întotdeauna. Și cu toate acestea era singur. Profesorul întârzia pe balcon. „Puțin cam nepoliticos din partea lui, se miră Egor. Sau poate nu se simte bine și ar trebui să-i spun ceva, să-l ajut.“ Făcu câțiva pași spre balcon. D-l Nazarie îl întâmpină cu un obraz luminat.

– Mă ierți că am rămas afară, spuse. Mi-era teamă să nu ameteșc; încep să cred că sunt într-adevăr obosit. Locurile astea nu-mi priesc...

– Poate nu-mi priesc nici mie, vorbi râzând Egor. Dar asta n-are nici o importanță. Important e faptul că nu-ți pot oferi nimic decât un coniac. Sper că n-ai să refuzi un coniac.

– Altădată te-aș fi refuzat. Astăzi, însă, trebuie să găsesc ceva împotriva cafelei pe care am băut-o din nebăgare de seamă. Dacă îmi pierd noaptea cu insomnie, mâine nu sunt bun de nimic...

Egor deschise trusa de călătorie, scoase la iveală o sticlă de curând începută și alese din dulap două pahare mari de apă. Turnă cu grijă un deget de coniac, pe fund.

– Nădăjduiesc că asta aduce somn, spuse domnul Nazarie golind dintr-o sorbitură paharul.

Își apucă apoi fața în palme și începu să și-o frece, parcă ar fi fost strivită. L-a băut ca pe țuică, gândi Egor. El începu să-și soarbă coniacul cu multă desfătare. Alcoolul adusese o altă atmosferă în cameră: cordială, băiețească, stenică. Nu mai simțea nici o privire streină acum. Se așezase comod pe scaun și mirosea aburul nevăzut din gura paharului. Un miros bine cunoscut, care îi amintea de atâtea ceasuri luminoase, confortabile, petrecute cu prietenii sau cu anumite femei. „E binevenit alcoolul“, își spuse el.

– Ia dă-mi și o țigară, se rugă în acea clipă profesorul, încă roșu și sugrumat. Poate să am mai mult noroc.

Fumă, într-adevăr, cu oarecare izbândă. Egor umplu din nou paharele. Se simțea mult mai bine dispus, cu poftă de pălăvrăgeală. „Dacă ar fi fost și Sanda, dacă ar fi avut puțină imaginație... Ce bine am fi petrecut stând de taifas pe o noapte ca asta, împreună cu un om amuzant ca profesorul, cu o sticlă de coniac alături. În fond, de asta vine omul la țară; să stea nopțile mult de vorbă, să se asculte mai bine unul pe altul. La București nu te ascultă nimeni.“

– Pe ăsta să-l bei fără grabă, domnule profesor, glumi Egor.

Avea poftă de vorbă, de mărturisiri.

– Am uitat să te întreb cum faci descoperirile arheologice, spuse el.

– Simplu, începu profesorul, foarte simplu...

Dar se opri, sugrumat. Se privi o clipă în ochi, adânc, fiecare încercând să înțeleagă dacă și celălalt a simțit același lucru, același început de groază și apoi apucară aproape deodată paharele cu coniac și le sorbiră dintr-o înghițitură. Profesorul nu-și mai strivi fața în palme. Dimpotrivă, de data aceasta alcoolul îi făcuse bine. Nu cuteză totuși să-l întrebe pe Egor; ghicise din privirile lui că avusese aceeași penibilă impresie, aceeași dezgustătoare groază. Să simți cum cineva se apropie de tine și *se pregătește să te asculte*, cineva pe care nu-l vezi, dar a cărui prezență o simți în bătaia sângelui și o recunoști în sclipirea ochilor vecinului tău...

Amândoi se pregătiră să vorbească despre altceva. Egor căută repede un subiect, un pretext. Ceva foarte departe de camera aceasta, de ceasul de față. Câteva clipe, mintea nu putea descoperi nimic. Înțepenise. Și nici măcar nu îi era frică. *Atunci*, simțise ceva care nu se putea asemăna cu nimic. Un dezgust monstruos, amestecat cu groază. Câteva clipe numai. A fost destul să pună mâna pe pahar și să golească deodată un deget de coniac pentru ca totul să se limpezească.

– Ați fost vreodată la Marsilia? întrebă el brusc, apucând sticla și turnând din nou în pahare.

– Am fost, cam demult, răspunse repede profesorul, imediat după război. Lucrurile s-au mai schimbat de atunci...

– Este acolo un bar, chiar lângă hotelul „Savoy“, continuă volubil Egor, îi spune „L'étoile marine“. Îmi aduc foarte bine aminte, așa îi spune. Acolo e obiceiul că dacă îți place coniacul, să începi să cânti...

– Excelentă idee! spuse profesorul. Dar eu n-am voce...

Egor îl privi cu dispreț: „Îi e frică să cânte, îi e rușine“. Duse paharul la nări și îl mirosi cu putere. Sorbi o înghițitură, apoi își aplecă puțin capul pe spate și începu, târăganat:

*Les vieilles de notre pays
Ne sont pas vieilles moroses,
Elles portent des bonnets roses...*

III

Domnul Nazarie auzi câteva bătăi în ușă și se hotărî să se trezească de-a binelea. De o jumătate de ceas se lupta cu somnul. Deschidea ochii, simțea înviorarea dimineții, lumina crudă din odaie, apoi adormea iar. Un somn ușor, întrerupt, dar cu atât mai balsamic. Parcă ar fi prelungit o beatitudine pe care anevoie ar mai fi putut-o redobândi. Cu cât rezistența era mai tenace, cu atât alunecarea în somn era mai balsamică. Încă o clipă, încă una... Parcă în adâncul somnului stăruia necontenit vie certitudinea că fericirea aceasta e efemeră, că în curând se va desprinde din acea dulce plutire și va fi zvârlit întreg în lumina de afară. Bătăile în ușă îl treziră într-adevăr definitiv.

– Săru' mâna!...

O femeie aproape bătrână intră în odaie cu laptele.

– E târziu, cred că e foarte târziu, spuse d-l Nazarie.

Femeia zâmbi și-i ocoli privirile.

Domnul Nazarie își frecă fruntea. Îl durea puțin capul și își simți gura amară. Îl cuprinse deodată părerea de rău că întârziase atâta în pat. Beatitudinea din care se dezlipise atât